

Analyzing effective processes in students' happiness

Ameneh Sedighian Bidgoli*

Abstract

Happiness has been examined in a series of approaches in various fields of philosophy, economics, sociology, psychology, and biology. In this research, attention has been paid to approaches, theories, and social factors. In traditional (generally psychological) approaches, happiness is considered a polar concept and it is distinguished from subjective and objective happiness. But nowadays, structural factors, demographics, political system and framework, cultural values and social capital are also considered among the factors that are effective in the experience of happiness. This research seeks to identify the processes and forms of happiness. The method of this research is thematic analysis and the sample number is 45 students. One of the most important results of this research is identifying the main forms of happiness from the perspective of young people. In total, 2 forms of happiness have been proposed by the respondents. The first form is happiness from achieving goals. In this case, activists have considered happiness as a result of achieving goals and plans. Another form of happiness refers to human relationships and interactions, along with identifying the forms and beliefs about happiness, the interviewees also mentioned some processes and flows that affect the perception of happiness. In total, two categories of axes were identified, the first category is the general categories that are mentioned in the interviews as broad characteristics that most people experience, and the second category is the specific processes that refer to the experience of the educated class of the society. . The general processes mentioned by the interviewees refer to economic issues such as failure of economic conditions, failure to meet needs and perception of economic status. Neglecting education and

* Assistant Professor of Political Sociology, Department of Social Studies, Institute for Cultural, Social and Civilizational Studies, Ministry of Science, Research and Technology, Tehran, Iran, Sedighian@iscs.ac.ir

Date received: 12/10/2024, Date of acceptance: 31/12/2024

not receiving respect, inconsistency between expectations and the honor of the university community are among the other issues raised.

Keywords: social vitality, happiness, students, psychological well-being, theme analysis.

Introduction

Happiness is one of the innermost desires and needs of humans and plays an important and decisive role in the health of the individual and society. In fact, being happy and living happily is the eternal desire of human beings. Happiness is accompanied by other positive characteristics such as hope and trust and can speed up the process of cultural and social development. Therefore, in this research, the social happiness of students is focused. Naturally, social content and social mechanisms related to happiness have been considered in this research.

Materials & Methods

The qualitative research method of this study is thematic analysis method. In this research, discussions and interviews were conducted with students and graduates regarding the feeling of happiness. The process of thematic analysis involves a continuous back and forth between data sets and coded summaries and analysis of the resulting data.

Sampling in this research is purposive sampling. Necessary information was obtained through semi-structured interviews, with students and graduates who have completed 2 years of their studies, and the forms, contexts, trends and forms of feeling happy in young people have been studied. Accordingly, 45 interviews have been conducted.

Discussion & Result

One of the most important results of this research was identifying the main forms of happiness from the eyes of young people. In total, 3 forms of happiness have been proposed by the respondents. The first form of happiness is the achievement of goals. In this case, activists have considered happiness as a result of achieving goals and plans. Another form of happiness refers to human relationships and interactions, in this form of happiness activists have considered communication as the main component of feeling happy and have identified human capital as its most important form.

131 Abstract

In addition to identifying the forms and beliefs about happiness, the interviewees have also pointed out some processes and currents that are effective in the perception of happiness, which we will discuss below. It can lead to strengthening or weakening the feeling of happiness among people.

In total, two categories of axes were identified, the first category is general categories that are in the interviews as broad features that most people experience and the second category is specific processes that refer to the experience of the educated class of society.

Conclusion

Finally, it can be seen that the happiness among students is low and depends on many factors, and there is no possibility of any of these factors being achieved at the moment. Policymakers should intervene. At least a way for temporary happiness should be created.

Bibliography

- Ebrahimzadeh, Beit-Allah, Aram, Hashem, Panahi, Behnam (2010), Study of social Happiness and its influencing factors among students of Pars-Abad Azad University, Moghan Branch. Contemporary Sociology.
- Argyle, Mike (2003), The Psychology of Happiness, translated by Masoud Neshat-Doost et al., Isfahan Publications.
- Balvardi, Tayyebeh, Balvardi, Zuhair Mostafa (2012), Study of students' spirit of participation and factors affecting it (Case study: Islamic Azad Universities in the seven countries region). Iranian Journal of Sociology, Volume 13, Issue 3.
- Jadidi, Mohsen, Shamsai, Mohammad Mehdi, Abdollahzadeh, Fatemeh, Azizi Aqilabadi, Azadeh (2014), Qualitative study of causes and factors affecting youth's happiness and social despair. Strategic Studies of Sports and Youth, Volume 13, Issue 23.
- Jafarvand, Farshad, Fathi, Soroush (2015), An analysis of the relationship between social capital and happiness in student life (case study: students of Tehran Research Sciences Branch). Iranian Social Development Studies, 7(3): 81-95.
- Haji-Hassani, Mehrdad, Haji-Hassani, Farideh (2011), Happiness Model: A Data-Based Theory Study. Positive Psychology Research Journal. Seventh Year, Issue 2 (26), 1-16.
- Haji-Zadeh Maymandi, Masoud, Torkan, Rahmat-Allah (2015), A Study of the Level and Socio-Cultural Factors Related to Social Happiness (case study: students of Yazd University). Urban Sociological Studies, 5(16): 59-86.

- Hosseini, Mohammad et al. (2014), Investigating the role of gender and employment in the relationship between existential crisis and life expectancy of students at Allameh Tabatabaee University. *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, Year 5, Issue 17.
- Khademian, Talia. Faraji, Tooba. (2012). Social factors affecting students' social Happiness. *Iranian Sociological Studies*, Volume 2, Issue 5, pp. 19-38.
- Khormaei, Farhad et al. (2014), The role of patience and its components as moral virtues in predicting students' hope. *Iranian Journal of Ethics and Medical History*, Volume 7, Issue 3.
- Danaeifard, Hassan, Makinieri, Parisa. 2012. Understanding the theory of the process of management of superiors in organizations: a qualitative study on upward influence strategies. *Quarterly Journal of Organizational Behavior Studies*. Issue 2.
- Daneshvari Nasab, Abdolhossein (1400), Qualitative analysis of limitations of women's social activity in Kerman city. *Quarterly Journal of Health Education and Health Promotion*, 9(3): 311-322.
- Diner, Ed, Biswas Diner, Robert (2012) Happiness is a Psychological Wealth. Hassan Abdollahzadeh, Taher Mahboubi, Masoumeh Bagherzadeh. Tehran: Azari Mehr Publishing.
- Dehghanpouri, Hourieh, Chavoshi, Rasoul, Lotfi Yamchi, Khadijeh (2012), A Qualitative Study of Social Factors Affecting Social Happiness, Mental Health, and Life Satisfaction of Students from the Perspective of Experts. *Contemporary Sociological Research*, Year 10, Issue 8: 208-175.
- Sepahvand, Reza, Jafari, Soleiman (2016). The Effect of Social Security on Social Capital and Happiness. *Social Capital Management*, Volume 3, Issue 4: 521-541. Serajzadeh, Seyyed Hossein. Jame shwarani, Maryam. Mohammadi, Farshad (2016). Religion and Happiness: A Study of the Relationship between Religiosity and the Feeling of Happiness in a Sample of Students. *Journal of Social Sciences*, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, pp. 27-48.
- Sedighian Bidgoli, Ameneh (2016), Social Issues in Student Life. Tehran: Research Project of the Cultural and Social Studies Research Institute of the Ministry of Science, Research and Technology.
- Sedighian Bidgoli, Ameneh (2018), Containment and Reduction of Social Issues (Surveying Social Responsibility in Leading Universities of the World). Tehran: Research Project of the Cultural and Social Studies Research Institute of the Ministry of Science, Research and Technology.
- Sedighian Bidgoli, Ameneh (2019), Studying the Type of Universities' Exposure to the Stigma Focused on Students' Mental Health. Tehran: Research Project of the Cultural and Social Studies Research Institute of the Ministry of Science, Research and Technology.
- Sedighian Bidgoli, Ameneh (2019), Systematic Review of Domestic Research in the Field of Social Happiness. Tehran: Research Project of the Cultural and Social Studies Research Institute of the Ministry of Science, Research and Technology.
- Sedighian Bidgoli, Ameneh, Lashgari, Mojtaba (2017), Systematic Review of Social Issues in Student Life. Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies, Ministry of Science, Research and Technology.

133 Abstract

- Safarian, Mohsen, Adhami, Abdolreza, Moradi, Ali. (2019). Understanding the relationship between health and social vitality with social indifference of youth: A case study of Kermanshah city. *Urban Sociological Studies (Urban Studies)*, Volume 9, Issue 31: 175-208
- Sanat khah, Alireza, Dadkhah far, Masoumeh. (2015). Investigating the role of trust, social networks, participation and happiness in students. Case study: Students of Islamic Azad University, Kerman Branch in 2014. *Sociology of Youth Studies*, Volume 5, Issue 17: 107-124
- Sanat khah, Alireza, Dadkhah far, Masoumeh. (2016). The role of social capital in creating happiness in students of Kerman Azad University. *National Studies*, Volume 17, Issue 1: 91-106.

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان

آمنه صدیقیان بیدگلی*

چکیده

شادی در مجموعه‌ای از رویکردها در حوزه‌های گوناگون فلسفه، اقتصاد، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و بیولوژی بررسی شده است، در این پژوهش به رویکردها، نظریات و عوامل اجتماعی توجه شده است. در رویکردهای سنتی (عموماً روان‌شناختی)، شادی را مفهومی قطبی در نظر می‌گیرند و آن را با شادی ذهنی و عینی از یکدیگر متمایز می‌کنند. اما امروزه، عوامل ساختاری، دموگرافیک، نظام و چارچوب سیاسی، ارزش‌های فرهنگی و سرمایه اجتماعی نیز جزو عواملی تلقی می‌شوند که در تجربه از شادی موثرند. این پژوهش درصدد شناسایی فرایندها و اشکال شادی است.

روش تحقیق کیفی مطالعه حاضر روش تحلیل مضمون است. گفتگو و مصاحبه‌هایی با ۴۵ نفر از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان در خصوص احساس شادی صورت گرفته است. فرایند تحلیل مضمون شامل یک رفت و برگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند.

یکی از مهم‌ترین نتایج این پژوهش، شناسایی صورت‌های اصلی شادی از نگاه جوانان است. در مجموع ۲ شکل از شادی از سوی پاسخگویان مطرح شده است. شادی ناشی از دستیابی به اهداف و شادی ناشی از روابط و تعاملات انسانی. علاوه بر شناسایی اشکال، فرایندها و جریان‌های اثرگذار در ادراک از شادی بررسی شده‌اند. دو دسته فرایند شناسایی شدند، فرایندهای عمومی که به عنوان ویژگی‌های گسترده‌ای که اغلب مردم آن‌ها را تجربه می‌کنند و فرایندهای اختصاصی که بر تجربه قشر تحصیل کرده جامعه اشاره دارند. فرایندهای عمومی ناظر به موضوعات اقتصادی نظیر ناکامی از شرایط اقتصادی، عدم تامین

* استادیار جامعه‌شناسی سیاسی، گروه مطالعات اجتماعی، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران، ایران. Sedighian@iscs.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱

نیازها و ادراک از جایگاه اقتصادی هستند. بی توجهی به تحصیلات و عدم دریافت احترام، ناهماهنگی بین انتظارات و شایسته‌های جامعه دانشگاهی از دیگر محورهای مطرح شده است.

کلیدواژه‌ها: شادمانی، شادکامی، نشاط اجتماعی، دانشجویان، بهزیستی روانی، تحلیل مضمون.

۱. مقدمه^۱

شادی یا شادکامی از درونی‌ترین خواسته‌ها و نیازهای بشر است و نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در سلامت فرد و جامعه دارد. از ابتدای جامعه انسانی، انسان از غم و اندوه روی‌گردان بوده و به شادی پناه برده است. در واقع، شاد بودن و شاد زیستن آرزوی همیشگی بشر است. شادی همراه با ویژگی‌های مثبت دیگری همچون امید و اعتماد است و می‌تواند فرایند توسعه فرهنگی و اجتماعی را سرعت ببخشد. از این‌رو است که در این پژوهش بر شادکامی اجتماعی دانشجویان تمرکز شده است. طبیعتاً، محتوای اجتماعی و سازوکارهای اجتماعی مرتبط با شادمانی در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است.

اگرچه احساسات انسان از جمله عواطف مثبت و احساساتی مانند شادمانی از دوران کهن مطرح و مورد توجه بوده است (خوش‌کنش و کشاورز، ۱۳۸۷: ۴۱)، اما تحقیقات علمی و دانشگاهی پیرامون مفهوم، ابعاد، چرایی و سازوکارهای شادمانی از چندین دهه اخیر مشخصاً از دهه ۱۹۶۰ به بعد - افزایش یافت (آرجایل، ۲۰۰۱). در اواخر قرن بیستم، با رشد خشونت و مشکلات روانی ناشی از آن شامل اضطراب، افسردگی و دیگر اختلال‌های روانی و مشکلات اجتماعی، محققان در حیطه‌های گوناگون علمی، از روان‌شناسی و جامعه‌شناسی گرفته تا علوم پزشکی به بررسی و درک عوامل و سازوکارهای مرتبط با شادمانی پرداختند (خوشاوی، ۱۳۹۰).

در مورد اهمیت و ضرورت بررسی شادمانی و راهکارهای ارتقای آن، بحث‌های زیادی شده است؛ شادمانی یک مفهوم چندبعدی است که بر ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تأثیر می‌نهد و متقابلاً از آن‌ها تأثیر می‌پذیرد. شادمانی، زیربنای بسیاری از تحولات اجتماعی و نیروی محرکه پیشرفت و توسعه اجتماعی است. از این‌رو، کشورهای و نظام‌های سیاست‌گذار تلاش می‌کنند، مقدمات و شرایط سوق‌دهی جامعه به سمت و سوی شاد زیستن را فراهم کنند (انصاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷۲). همچنین، نتایج تحقیقات نشان می‌دهند افرادی که شاد هستند احساس امنیت بیشتری دارند،

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۳۷

تصمیم‌گیری‌هایشان آسان‌تر و میزان رضایتشان از دیگران بیشتر است (پترسون^۳، ۲۰۰۰). در نقطه مقابل، مبتنی بر نتایج تحقیقات متعدد، شادمانی اجتماعی، رضایت از زندگی و امید به زندگی همگی در ارتباط تنگاتنگ معکوسی با انواع مسائل اجتماعی از قبیل بزهکاری، ارتکاب انحرافات رسانه‌ای، اعتیاد، خودکشی، خشونت و غیره هستند (از جمله ر.ک به شریفی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۳).

ولی با این حال و علی‌رغم پیشرفت‌های چشمگیر در فناوری و تأمین آسایش انسان‌ها، احساس شادمانی در بسیاری از کشورها افزایش نیافته است (پناهی و دهقانی، ۱۳۹۱: ۲). از جمله در ایران، مسیر پریچ‌وخمی به سوی این مهم وجود دارد و آمارها نشان از وضعیت نامناسب شادمانی در کشور دارند (از جمله ر.ک به چلبی و موسوی، ۱۳۸۷؛ تنهایی، ۱۳۸۷؛ نشریه تخصصی آمار، ۱۳۸۳: ۳۰؛ اینگلهارت، ۲۰۰۴؛ به نقل از عنبری، ۱۳۹۱؛ وبسایت پیمایش جهانی ارزش‌ها^۴)؛ به گونه‌ای که آمار بین‌المللی نشان می‌دهد ایران در سال‌های (۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷) در بین ۱۵۶ کشور، رتبه ۱۰۶ را در شادمانی داراست که در حد متوسط به پایین است. همچنین یافته‌های مربوط به سال ۲۰۲۱ نیز نشان از رتبه ۱۱۶ ایران و سطح متوسط به پایین شادمانی را دارد^۵. نتایج پژوهش‌های داخلی نیز، میزان پایین شادمانی را در کشور مشخص می‌سازد (ر.ک به صدیقیان، ۱۳۹۹).

وجود آمارهای ناخوشایند در حیطه شادمانی در یک نظرگاه جامعه‌شناختی اهمیتی به مراتب بیشتر می‌یابد؛ کاهش میزان رضایت از زندگی و احساس خوشبختی منجر به افزایش گرایش‌های منفی نسبت به کل جامعه می‌شود و برآورده نشدن آرزوها و انتظارات افراد منجر به نگرش‌های بدبینانه‌ای می‌شود که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. معضل غمگینی، افسردگی و بی‌تفاوتی در صورت شیوع در گستره وسیع‌تر، دیگر یک مشکل فردی نیست (چلبی و موسوی، ۱۳۸۷: ۳۵). یکی دیگر از نتایج بسیار منفی کاهش شادمانی، جستجوی راه فرار از وضع موجود است که به طور معمول در قشر توانمندتر منجر به ایجاد میل به مهاجرت می‌گردد و چنانکه شاهدیم پدیده مهاجرت شدید سرآمدان اقشار مختلف اجتماعی را ایجاد می‌کند.

همچنین، شاخص توسعه انسانی، رتبه متوسط به پایین ایران در متغیرهایی مانند امید به زندگی را نشان می‌دهد (گزارش شاخص توسعه انسانی^۶، ۲۰۱۷). همچنین، در مرور نظام‌مندی که در سال ۱۳۹۶ بر ۶۵ پژوهش دانشجویی در حوزه رضایت از زندگی انجام شده است، این موضوع را می‌توان ملاحظه نمود (برای جزئیات بیشتر ر.ک به صدیقیان و

لشگری، ۱۳۹۶)؛ به طوری که میانگین حداکثر رضایت از زندگی دانشجویان مربوط به سال ۱۳۹۲ و برابر با ۴۵.۶۵٪ بوده و میانگین حداقل آن نیز برابر با ۲۴٪ در سال ۱۳۸۸ بوده است. میزان این شاخص که همبسته با شادمانی اجتماعی است، در میان دانشجویان در سطح چندان مطلوبی نیست.

بر اساس آن چه گفته شد، در این مقاله، شادمانی اجتماعی دانشجویان و فرایندهای مؤثر بر آن در یک رویکرد کیفی و برساخت‌گرایانه مورد بررسی قرار گرفته، دیدگاه و نگرش‌های دانشجویان نسبت به تعریف خود از شادمانی، تقویت‌کننده‌های این شادمانی، تجربه زیسته آن‌ها از شادمانی و مواردی از این دست مورد بررسی قرار گرفته است.

این مقاله بر اساس پژوهشی که محقق در سال ۱۴۰۲ در پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی انجام داده، نگاشته شده است که با عنایت به اهمیت رویکرد برساخت‌گرایی، واقعیت شادمانی اجتماعی دانشجویان را متأثر و ساخته و پرداخته درک و فهم کنشگران می‌داند و بر آن است که تفسیر و پنداشت دانشجویان از مقوله شادمانی و چگونگی افزودن بر آن را مورد توجه قرار دهد.

۲. پیشینه تحقیق

به طور کلی در تحقیقات گوناگون، وجوه مختلفی از شادمانی اجتماعی بررسی شده است؛ در مطالعه دهقان‌پوری و همکاران (۱۴۰۰) با عنوان «مطالعه کیفی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی، سلامت روانی و رضایت از زندگی دانش‌آموزان از دیدگاه متخصصان»، نشان می‌دهد عوامل محیطی، سازمانی و انگیزاننده به‌عنوان شرایط علی؛ مقوله‌های بسترسازی فرهنگی، بسترسازی امکانات و زیرساخت‌ها و عوامل زمینه‌ای ایجاد شادی؛ چالش‌های فردی، خانوادگی، مدرسه و جامعه به‌عنوان شرایط مداخله‌گر؛ مقوله‌های آموزشی، انگیزشی و یادگیری اجتماعی به‌عنوان راهبرد؛ و پیامدهای محسوس جسمانی و ظاهری، روحی و روانی، رفتاری و بهبود کیفیت زندگی به‌عنوان پیامد شناسایی شدند. آن‌ها بیان می‌کنند که نشاط اجتماعی، سلامت روانی و رضایت از زندگی در بین دانش‌آموزان موضوعی عمیق و بنیادین است که نیازمند کارکرد درست نهادهای مختلف است. همچنین، در تحقیقی که حاجی‌حسینی و حاجی‌حسینی (۱۴۰۰) با عنوان «مدل شادی: یک مطالعه نظریه داده‌بنیاد» انجام دادند. تحلیل داده‌ها با استفاده از روش مقایسه‌ای استراوس و کوربین است. مطلوبیت زندگی به‌عنوان مقوله مرکزی و باورهای شناختی، هوش هیجانی، سلامت

معنوی، سبک زندگی و حمایت اجتماعی به‌عنوان شرایط علی و شرایط میانجی سه سطح محیط خانوادگی، محل سکونت و شاخص‌های سلامت فردی و محیطی ارائه شده است. آن‌ها راهبردهای ارتقادهنده شادی را به دو دسته مسئله‌محور و هیجان‌محور تقسیم کردند که هر کدام زیرطبقات دیگری دارند. پژوهش دانشجویی نسب (۱۳۹۹) با عنوان «واکاوی کیفی محدودیت‌های نشاط اجتماعی زنان در شهر کرمان» در قالب پارادایم تفسیری تلاش کرده است تا محدودیت‌های مرتبط با نشاط اجتماعی زنان را مورد بررسی قرار دهد. در تحلیل مضمون این پژوهش دو مضمون اصلی به دست آمد که عبارت بودند از عوامل اجتماعی که خود مشتمل بر سه مضمون فرعی خانواده (سخت‌گیری، محدودیت و تبعیض جنسیتی)، محیط کار (کنترل بیش‌ازحد از سوی کارفرما و نظام حاکم بر سازمان‌ها، کنترل محسوس و نامحسوس، انگ اجتماعی، محدودیت پوشش و آرایش) و اجتماع (وجود باورها و اعتقادات خاص، محدودیت‌های مرتبط با جابجایی و تحرک، محدودیت انجام بعضی فعالیت‌ها برای زنان، نادیده گرفتن نقش مردان در ایجاد ناامنی در جامعه، عدم قدرت در بیان واکنش مناسب به محدودیت‌های اعمال‌شده) بود و عوامل فردی که خود مشتمل بر دو مضمون بعد بیرونی (سبک زندگی) و بعد درونی (نگرش و بینش، فقدان عزت‌نفس) بود. آن‌ها نتیجه گرفتند که زنان کرمانی با موانعی در زمینه نشاط اجتماعی خود روبرو هستند که عمدتاً ناشی از مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی و فردی همچون تبعیض جنسیتی، انگ اجتماعی، فقدان امنیت در فضای عمومی، وجود باورها و اعتقادات خاص و در نهایت، سبک زندگی زنان است. پژوهش جوری و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «کاوشی داده‌بنیاد بر موانع سازمانی نشاط‌آفرینی در محیط دانشگاه (مورد مطالعه دانشگاه الزهرا)» با رویکرد تفسیرگرایانه، موانع سازمانی نشاط‌آفرینی در محیط دانشگاه را در سال‌های ۹۵-۹۷ با استناد به مصاحبه ۲۰ نفر از صاحب‌نظران دانشگاه الزهرا در حوزه مدیریت منابع انسانی و روان‌شناسی سازمانی بر مبنای مدل داده‌بنیاد کشف می‌کند. یافته‌ها نشان داد که در مدل پارادایمی کشف‌شده، شرایط ناکارآمدی قوانین و مقررات، به‌عنوان شرایط علی، بر موانع نشاط‌آفرینی سازمانی در دانشگاه‌ها اثرگذار است. در این بین، مهجور ماندن توانمندی‌های دانشگاه به‌عنوان شرایط مداخله‌گر و بروز تعارض‌های کار-خانواده، به‌عنوان شرایط زمینه‌ای، در جهت تشدید پدیده بی‌نشاطی سازمانی اعضا عمل می‌کنند که این شرایط سه‌بعدی (علی-زمینه‌ای-مداخله‌گر) در تعامل و کنش متقابل باهم موجب بروز واکنش‌های

روان‌شناختی منفی و ضد بهره‌ور سازمانی در فضای رقابتی دانشگاه می‌شود که پیامد آفرینش بی‌نشاطی سازمانی را به همراه خواهد داشت.

محمدی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «واکاوی معانی شادی برای ارائه راهکارهای افزایش شادی، مورد مطالعه: زنان شهر میانه» با روش کیفی به بررسی وضعیت شادمانی زنان پرداختند. تحلیل اطلاعات نشان داد که ۵۲ مضمون پایه، ۱۲ مضمون سازمان‌دهنده و پنج مضمون فراگیر و اصلی شامل عوامل معنوی، احساس امنیت اجتماعی، عوامل اقتصادی، عوامل فردی و بهزیستی فاعلی ظاهر شدند. مهم‌ترین مضامین تأثیرگذار احساس امنیت اجتماعی و عوامل معنوی بود. سراج‌زاده و همکاران (۱۳۹۵) بر دینداری و حمایت اجتماعی در بحث نشاط تأکید می‌کنند. هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) پیامدهای نشاط اجتماعی در دو سطح انسجام اجتماعی و هویت ملی را بررسی کرده‌اند. هزارجریبی و همکاران (۱۳۸۸) بر احساس محرومیت، احساس عدالت توزیعی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی تأکید می‌کنند.

قابل انکار نیست که بخش زیادی از این تحقیقات در حوزه شادمانی و شادکامی بر عوامل بیرونی همچون متغیرهای جامعه‌شناختی تمرکز کرده‌اند؛ تمرکز بر مباحث و متغیرهای اجتماعی در تحلیل این پدیده مورد اذعان محققان گوناگونی بوده است (از جمله ر.ک به کیم^۷، ۲۰۱۱: ۱). از جمله، شارما و مالهورا^۸ (۲۰۱۰) نیز اشاره می‌کنند علاوه بر شخصیت، عوامل اجتماعی نیز تأثیر مهمی بر تعیین شادمانی افراد دارند. برخی همچون میلر و بویز^۹ (۲۰۰۸) به مقوله اعتماد و تعاملات اجتماعی توجه می‌کنند و داینر و داینر (۱۳۹۱) نیز به روابط خانوادگی و دوستانه اشاره می‌کنند. جانسون و کروگر^{۱۰} (۲۰۰۶) به پایگاه اقتصادی فرد و تأثیر مستقیم آن بر شادکامی افراد اشاره می‌کنند و فرانسیس و همکاران^{۱۱} (۲۰۰۳) نشان می‌دهند رابطه معنی‌داری بین مذهب و نشاط در بین دانشجویان آلمانی وجود داشته است. دولان و همکاران^{۱۲} (۲۰۰۷) در یک مطالعه مروری در مورد مقالات مربوط به نشاط و شادمانی از سال ۱۹۹۰ به بعد به این نتیجه رسیدند که عوامل گوناگونی از قبیل بیماری، بیکاری و چالش در ارتباطات اجتماعی رابطه منفی قوی‌ای با شادمانی دارند.

در مجموع پژوهش‌های کیفی و کمی ارزشمندی در مورد موضوع مورد مطالعه انجام شده‌اند و دانش حاصل از این مطالعات در خدمت پژوهشگر قرار گرفته است. این پژوهش‌ها اگرچه به لحاظ جهت‌گیری کلی مشابه این اثر هستند ولی در بحث تکنیک‌های

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۴۱

مورد استفاده متفاوت هستند. همچنین نمونه مورد نظر این پژوهش که دانشجویان هستند تفاوت قابل توجهی با سایر پژوهش‌ها ایجاد می‌کند. این پژوهش در یک برنامه پژوهشی توسط طرح‌های دیگر تقویت می‌گردد و امید است بتواند به توصیف این موضوع کمک کند.

۳. مفاهیم اساسی حساسیت برانگیز

تحقیقات با مفاهیمی آغاز می‌شود که به طیف فرایندهای مربوط به مطالعه، دسترسی گسترده‌ای داشته باشند. گلیزر و اشتراوس این دسته از مفاهیم را «مفاهیم تحلیلی و حساسیت برانگیز» می‌خوانند. این فرایند می‌تواند به گشودن حوزه‌های جدیدی از دانش منجر شود. (فلیک، ۱۳۸۸: ۱۱۹) در حقیقت مفاهیم حساس شیوه‌های دیدن، سازمان‌دهی و فهم تجربه را مشخص می‌سازند؛ آن‌ها در تمایل‌های رویکردی و تأکیدی منظم ما ریشه دارند. گرچه مفاهیم حساس ممکن است دریافت ما را تعمیق بخشند، نقطه‌ی شروع تحلیل سازی را فراهم می‌آورند نه نقطه‌ی پایانی گریز از آن را. ما ممکن است از مفاهیم حساس صرفاً به عنوان نقاط عزیمت مطالعه‌ی خود استفاده کنیم. (محمدپور، ۱۳۸۹: ۳۶۷) در مقاله حاضر این مفاهیم شامل موارد زیر می‌باشد:

- شادمانی

یکی از مهم‌ترین تعاریف مربوط به شادی یا شادمانی را وین هوون^{۱۳} (۱۹۹۲) ارائه کرده است و معتقد است میزانی که یک فرد، کلیت زندگی‌اش را به‌عنوان زندگی کاملاً مطلوب مورد قضاوت قرار می‌دهد شادمانی می‌گویند. در واقع تا چه حد فرد به زندگی‌اش علاقه‌مند است. تعاریف زیادی از این مفهوم ارائه شده که همگی آن‌ها به عناصر یا مؤلفه‌هایی کم‌وبیش مشترک و یکسان اشاره می‌کنند، از جمله توانایی لذت بردن توأم با درجه‌ای از هیجان (حسینیان و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۱: ۴۳۲)، نوعی حالت ذهنی توأم با رضایت و خوشنودی (لین و همکاران، ۲۰۱۰) یا سطح بالای عاطفه مثبت و سطح پایین عاطفه منفی (کار، ۱۳۸۷: ۱۰۴)؛ بنابراین، شادی یا شادمانی (Happiness) همان ارزیابی ذهنی افراد از کلیت زندگی و بخش‌های متعدد آن، بروز صفات و عواطف خوشایند (خوشحالی، امیدواری، دلگرمی، لذت، ارزشمندی، آرامش و غیره) و ظهور علائق و علائم مثبت اجتماعی است (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۸).

اگرچه عوامل مختلف و سازوکارهای متنوعی پیرامون مفهوم شادمانی مطرح و بررسی شده‌اند ولی از جمله ابعاد متأخر شادمانی، مقوله شادمانی اجتماعی است که طی دهه‌های اخیر بیشتر بدان توجه شده است. همچنین، نظریات متنوعی پیرامون تبیین و بررسی این مفهوم شکل گرفته‌اند، از جمله نظریه هدفمندی سلیگمن^{۱۵} (۲۰۰۳) که به مقوله ارزش‌ها تأکید می‌کند، نظریه برابری جی‌اس‌آدامز که شادمانی را در گرو تناسب شایستگی‌ها و پاداش‌ها قلمداد می‌کند (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۸۹: ۴۱)، نظریه محرومیت نسبی که به مقایسه‌های فرد با گروه مرجع اشاره می‌کند و انبوهی از نظریات دیگر که در این پژوهش گوشه‌ای از آن بررسی می‌شود.

پژوهش‌های بسیاری به موضوع شادمانی و نشاط با عنایت به متغیرهای اجتماعی و جامعه‌شناختی توجه کرده‌اند. همان‌طور که آرگایل (۱۳۸۲: ۱۲۷) نیز اشاره می‌کند شادی جامعه تابعی از عواملی است که بیشتر آن‌ها در جمع تجلی می‌یابند. بعلاوه، در طول سالیان متمادی، محققان به دنبال فهم عواملی هستند که علاوه بر شرایط اقتصادی، رضایت از زندگی و رفاه ذهنی انسان‌ها را افزایش دهد. سابقه این اندیشه را می‌توان در سخنرانی وانگچوک^{۱۶}، پادشاه سابق بوتان ملاحظه کرد که در سال ۱۹۷۲ از اصطلاحی به نام «اقتصاد شادی» (The economics of happiness) نام می‌برد و پس از آن بود که این مفهوم وارد متون اقتصادی شد و اقتصاددانان به این پرداختند که چرا با وجود پیشرفت‌های دهه‌های گذشته کشورها به لحاظ اقتصادی، هنوز جوامع بسیاری شادمانی اجتماعی کمتری را حتی نسبت به قبل تجربه می‌کنند (هوپکه، ۲۰۰۱؛ به نقل از افشانی، ۱۳۹۲: ۲). در واقع، این موضوع نشان داد که ادبیات علمی و نیز سیاست‌گذاری‌ها در حوزه رفاه اجتماعی دچار نوعی دگردیسی نظری شده و به سمت مسائل ذهنی رفاه نیز سوق یافته است.

اگرچه عوامل مختلف و سازوکارهای متنوعی پیرامون مفهوم شادمانی مطرح و بررسی شده‌اند، مقوله شادمانی اجتماعی (Social happiness) طی دهه‌های اخیر بیشتر بدان توجه شده است. در واقع، در اواخر دهه هفتاد میلادی با این تصور که روان‌شناختی‌ترین پدیده‌ها می‌توانند تبیین‌های جامعه‌شناختی داشته باشند، مسائلی مانند احساسات وارد حوزه جامعه‌شناختی شدند. در واقع، جامعه‌شناسی احساسات

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۴۳

به این جمله گیرتر بسیار متعهد بود که «نه تنها عقاید، بلکه احساسات نیز مخلوقات فرهنگ هر جامعه هستند» (مقدس و قدرتی، ۱۳۹۰).

در ارتباط با موضوع دینداری و دیگر پیوندهایی که فرد را با اخلاقیات و ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی پیوند می‌دهند نیز ملاحظه شد که مورد توجه بسیاری از پژوهش‌ها در این حوزه بوده است؛ در بسیاری از مطالعات تبیینی در این پژوهش ملاحظه گردید که افزایش میزان دینداری همسو با افزایش نشاط اجتماعی در میان خرده‌جمعیت‌های گوناگون بوده است. در بسیاری از مطالعات خارجی نیز، دینداری همسو با افزایش میزان رضایت از زندگی و نشاط اجتماعی بوده است (از جمله ر.ک به بارکر^{۱۷}، ۲۰۰۲). شکی نیست که دین بخش بزرگی از فرهنگ انسانی را تشکیل می‌دهد که با ایجاد باورها و ارزش‌های مشترک میان پیروان خود و فراخواندن آن‌ها به مناسک مذهبی مشترک، آنان را دور یکدیگر جمع نموده است (بهار و رحمانی، ۱۳۹۱). زندگی و فعالیت‌های اجتماعی، تحت تأثیر ارزش‌ها و اعتقادات کنشگران اجتماعی است و الگوهای کنش و جهت‌گیری آن‌ها نسبت به دیگران را تحت تأثیر قرار می‌دهد (طالبی و حاجیلو، ۱۳۹۲). یافته‌های این پژوهش لزوم توجه به اخلاقیات و برنامه‌های مداخلاتی که بر این مورد تمرکز داشته باشند را نشان می‌دهد.

همچنین، بنا به دیدگاه آرگایل، اعتقادات دینی می‌تواند بر میزان رضایت از زندگی و نشاط و شادمانی افراد تأثیر بگذارد. به نظر او، افراد متدین نسبت به افراد با اعتقادات کمتر، شادی و رضایت بیشتری از زندگی دارند و این موضوع همسو با نتایج تحقیقات متعددی در ایران از قبیل صیدی و همکاران (۱۳۹۳)، کیا و اصغری (۱۳۹۲) و هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) است. همچنین، استفاده زیاد از دینداری در بسیاری از تحقیقات تبیینی به نوعی نشان‌دهنده اهمیت پیوند فرد و جامعه و متأثر از نظریاتی همچون پیوند اجتماعی هیرشی می‌باشد. حتی نظریاتی همچون آنومی و فشار ساختاری مرتون، پیوند فرد و جامعه و میزان احساس محرومیت او را در واکنش‌های فردی و اجتماعی وی پررنگ می‌کنند. این موضوع را می‌توان در تأثیرات طبقه اقتصادی اجتماعی و نیز احساس محرومیت نسبی در این پژوهش ملاحظه نمود.

در نهایت، در بحث از نظریه اینگلههارت (۱۳۷۳) بر تطبیق الگوی آمال و آرزوها با وضعیت عینی تأکید شده است و اشاره می‌کند زمانی که تطابقی مابین این دو اتفاق بیافتد، فرد احساس رضایت بیشتری می‌کند و طبعاً احساس شادی و نشاط او نیز بیشتر می‌شود. در واقع، او معتقد است که احساس سعادت و رضایت و نهایتاً دستیابی به نشاط وابسته به

وضعیت آرزوها و توقعات فرد است و در صورتی که این دو به تطابق برسند، احساس رضایت و شادمانی فرد بیشتر می‌شود. در واقع، اگرچه ارضاء یک نیاز خاص موجب خرسندی و رضایت می‌شود، اما شخص پس از مدتی آرزوی چیزهای دیگری می‌کند و این فرایند تداوم می‌یابد و تطابق و عدم تطابق آرزوها و نیازها همواره مطرح است. بنابراین، همان‌گونه که ملاحظه شد، بر طبق مباحث و تئوری‌های موجود در تحقیقات مرور شده می‌توان مدعی بود رابطه مثبت و معنی‌داری میان رضایت از زندگی و نشاط اجتماعی برقرار است و این موضوع در پژوهش‌های متعددی از قبیل زارع شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۱) و هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) مورد اشاره قرار گرفته است.

۴. روش

روش تحقیق کیفی مطالعه حاضر روش تحلیل مضمون است. در این پژوهش گفتگو و مصاحبه‌هایی با دانشجویان و فارغ‌التحصیلان در خصوص احساس شادی و فرایندهای موثر بر آن صورت گرفته است. فرایند تحلیل مضمون شامل یک رفت و برگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی که به وجود می‌آیند، انجام شده است. در جدول نیز روش کار این پژوهش ارائه داده شده است: فرایند کامل تحلیل مضمون در این پژوهش به شرح زیر است:

مرحله	گام	اقدام
تجزیه و توصیف متن مصاحبه‌ها	آشنا شدن با متن مصاحبه‌ها	پیاده کردن و مطالعه اولیه مصاحبه‌ها نوشتن ایده‌های اولیه برای کدگذاری شناسایی چارچوب کدگذاری و قالب مضامین
	ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری مصاحبه‌ها	کدگذاری اولیه مصاحبه‌ها تطبیق کدها با مضامین موجود
	جست و جو و شناخت مضامین مطرح شده در گفتگوها	استخراج مضامین از بخش‌های کدگذاری شده در مصاحبه‌ها پالایش و بازبینی مضامین استخراج شده
تشریح و تفسیر متن گفتگوهای انجام شده	ترسیم شبکه مضامین استخراج شده	بررسی و کنترل مضامین با کدها انتخاب مضامین پایه، سازمان دهنده و فراگیر ترسیم نقشه‌های مضامین

مرحله	گام	اقدام
	تحلیل شبکه مضامین استخراج شده	اصلاح و تایید شبکه های مضامین تعریف و نام گذاری مضامین توصیف و تحلیل مضامین
ترکیب و ادغام متن و گفتگوها	تدوین گزارش نهایی اثر در بخش یافته ها	نگارش گزارش یافته ها پاسخ به سئوالات پژوهش استخراج نمونه های جالب داده ها برای اشاره و استناد و نمونه آوردن

جامعه آماری این پژوهش، دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاهی در شهر تهران هستند که نهایتاً ۲ سال از تحصیل آنان گذشته باشد. نمونه گیری در این پژوهش، نمونه گیری هدفمند است. اطلاعات لازم با مصاحبه های نیمه ساخت یافته، با دانشجویان و فارغ التحصیلان به دست آمده و اشکال، زمینه ها، فرایندها و صورت های احساس شادی در جوانان مورد مطالعه قرار گرفته است. بر همین اساس ۴۵ مصاحبه تا حد اشباع یافته ها انجام شده است.

۵. یافته ها

مصاحبه شدگان این پژوهش در فاصله سنی ۱۹ تا ۳۵ سال قرار دارند. ۳۰ نفر دانشجوی و ۱۵ نفر فارغ التحصیل هستند. ۲۵ زن و ۲۰ مرد در نمونه قرار دارند. ۱۵ نفر کارشناسی، ۲۲ نفر کارشناسی ارشد و ۸ نفر دکتری هستند. مصاحبه ها اکثراً به صورت حضوری انجام شده است.

- اشکال شادی:

یکی از یافته های این پژوهش شناسایی صورت های اصلی شادی از نگاه جوانان دانشجو یا تازه فارغ التحصیل است. در مجموع ۲ شکل از شادی از سوی پاسخگویان مطرح شده است.

اشکال شادی	شادی معطوف به اهداف
	شادی معطوف به ارتباطات

- شادی معطوف به اهداف

نخستین شکل شادی ناشی از دستیابی به اهداف است. در این صورت از شادی، کنشگران شادی را به مثابه نتیجه‌ای، حاصل دستیابی به اهداف و برنامه‌ها دانسته‌اند. ام در این خصوص می‌گوید: «الان نه احساس شادی ندارم ولی آگه یه کار مفیدی انجام بدم یا بتونم مهاجرت کنم یا یه اتفاق مهمی رو تیک بزوم تو زندگیم حتما شاد میشم». ن. د در این خصوص می‌گوید: «سال‌های مختلف زندگیم فرق میکرده، برای من اینطوری بوده که آگه می‌تونستم توی زندگیم اون برنامه‌ای که نسبت به علایق خودم دارم، می‌چیدم و بهش می‌رسیدم و دست پیدا می‌کردم این باعث شادیم می‌شد، یعنی یه هدفی رو در زندگیم در نظر می‌گرفتم، می‌گفتم خب من به این می‌رسم یا آگه به این برسم من خیلی خوشحال میشم یا احساس رضایت پیدا میکنم». ر. ت دانشجوی صنایع در این خصوص می‌گوید: فکر می‌کنم شادی واقعی زمانی هستش که انسان می‌تونه برنامه‌های شخصیش رو دنبال کنه و به سرانجام برسونه، اونم در جامعه‌ای مثل ایران که رسیدن به اهداف سخت و زمان بر هست.

در مجموع می‌توان گفت در دریافت این شکل از شادی ۳ شاخص اصلی برنامه‌ریزی و هدفمندی، احساس ارزشمندی و دستیابی به اهداف از زمینه‌های اثرگذار بر احساس شادی هستند.

- شادی معطوف به ارتباطات

شکل دیگر از شادی به روابط و تعاملات انسانی اشاره دارد، در حقیقت در رویکرد جامعه‌شناسانه به مقوله شادی، استدلال اساسی این است که شادی به مثابه امری اجتماعی، در بستر اجتماع حاصل می‌شود و در همان بستر نیز از بین می‌رود. لذا هیجان‌اتی چون احساس شادی متأثر از نظامات اجتماعی و ساختارهای اجتماعی و فرهنگی است، در این حالت از شادی کنشگران "ارتباط" را مولفه اصلی احساس شادی دانسته‌اند و سرمایه‌های انسانی را مهم‌ترین صورت آن شناسایی کرده‌اند. س. ت در این خصوص معتقد است: «شادی همون لحظاتی هستش که پیش خانواده، دوستان و کسانی که باهاشون راحت هستی و باهاشون میگی میخندی، هستی». ه، چ ۲۳ ساله، دانشجوی ارشد نیز در این باره می‌گوید: «در وهله اول، معاشرت است که می‌تواند برایم شادی

ایجاد کند، مهمانی‌ها و دور همی‌های خانوادگی و دوستانه و... یکی از بزرگ‌ترین تفریح‌هایی که خیلی دوست دارم، به طور کلی معاشرت با آدم‌ها است؛ ولی در وهله اول با خانواده‌ام، بعد با دوستانم». ر.ر. ۳۰ ساله با تحصیلات دکتری در این خصوص می‌گوید: در حال حاضر بیشترین چیزی که خوشحالم می‌کند، کنار خانواده بودن و همین‌طور زمان‌هایی هست که به معاشرت و هم‌نشینی با دوستان نزدیکم می‌گذره، ما خودمون دوره‌هایی می‌گذاریم برای شب‌نشینی و فیلم دیدن و بازی. فکر میکنم لذت بخش‌ترین زمان‌ها برای من همون لحظات هستش.

۱.۵ فرایندها و جریان‌های اثرگذار در شادمانی:

شادی به منزله یک مفهوم مرکزی، معنای خود را در نسبت با سایر معانی به دست می‌آورد. در حقیقت از منظر جامعه‌شناسی فهم این معنا بدون به دست آوردن درکی از کلیت ساختار ناممکن خواهد بود. بر همین اساس پس از شناسایی اشکال شادی در پی شناخت شبکه معنایی موجود بین سایر موضوعات با احساس شادی بودیم. بنابراین برای پرداختن به مفهوم شادی، ابتدا گره‌گاه‌های اصلی و نقاط مفهومی اثرگذار بر آن را بررسی کردیم. سپس در این راستا در کنار شناسایی اشکال و باورها نسبت به شادی، فرایندها و جریان‌های اثرگذار در ادراک از شادی بررسی شده که در ادامه به آن می‌پردازیم، این دسته از مقولات ناظر بر محورهایی بوده‌اند که می‌تواند منجر به تقویت یا تضعیف احساس شادی در بین جوانان شود.

در مجموع دو دسته از محورها شناسایی شدند، دسته اول مقولات عمومی که در مصاحبه‌ها به عنوان ویژگی‌های گسترده که اغلب مردم آن‌ها را تجربه می‌کنند و دسته دوم فرایندهای اختصاصی که بر تجربه قشر تحصیل کرده جامعه اشاره داشته‌اند. فرایندهای عمومی اشاره شده از سوی مصاحبه‌شوندگان ناظر به موضوعات اقتصادی نظیر ناکامی از شرایط اقتصادی، عدم تامین نیازها و ادراک از جایگاه اقتصادی است.

۲.۵ فرایندهای عمومی

۱.۲.۵ ناکامی در شرایط اقتصادی

بی‌ثباتی و ناکامی از شرایط اقتصادی از جمله مهم‌ترین محورهای اشاره شده از سوی پاسخگویان است. ف. ج، ۲۴ ساله در این خصوص می‌گوید: والا من قبل از این یعنی تا یه ماه پیش نمی‌تونم بگم خیلی آدم شادی بودم ولی شادتر از الانم بودم بعد از لحاظ امید داشتن و با کلید واژه امید بخوام بگم، یه کورسوی امیدی نسبت به بهتر شدن اوضاع جامعه و کشور داشتم و از وقتی که این گرونی جدید شروع شد و این قیمت‌های سرسام آور و هر روز یه قیمت جدید و قبلا هم بودا ولی چون دوباره این اتفاق افتاد... ا. م نیز در این خصوص می‌گوید: شدت تورمی که وجود داره تو رو کاملا مایوس و ناامید میکنه و انگار دریچه‌ای قرار نیست برای پیشرفت باز بشه، دریچه‌ای نیست برای اینکه آدم بتونه رو سرمایه‌اش حساب کنه با توجه به وضعیتی که خودم دارم حس می‌کنم.

س. ت دانشجوی کارشناسی در این خصوص می‌گوید: مهم‌ترین دغدغه بحث مالیه داستانه، یه حقوق ثابتی داری ولی هر روز که پا میشی اون مایحتاج اولیه زندگی هر روز داره بیشتر میشه و روند ما یه روند ثابتیه، فکر کنم این برای همه قابل لمس باشه. یکی دیگه از پاسخگویان در این زمینه می‌گوید: اقتصاد اگر که حل بشه یعنی تو شرایط نرمال خودش باشه خیلی رو افراد جامعه اثر مذاره، اقتصاد معلومه دیگه شرایطی که زیرساخت‌ها رو میسر میکنه. ز؛ ۳۱ ساله کارشناسی ارشد انیمیشن در این خصوص می‌گوید: این که نیازهای مردم بدون دل شوره رفع شود. اگر نیازهای مالی، عاطفی و هر نیاز دیگری که مردم دارند، بدون دغدغه رفع شود، باعث می‌شود که افراد آرام‌تری باشند و زمینه برای شاد بودنشان فراهم شود... رفع نیازها زمینه‌ای است که کمک می‌کند مردم شاد شوند. بعد از رفع نیازها آرامش پیدا می‌کنند و به مرحله شادی هم می‌توانند برسند. ه، چ یکی دیگر از دانشجویان می‌گوید: این جامعه من را به یاد هرم مازلو می‌اندازد... طبق این هرم انسان‌ها یک سری نیازهای بنیادین دارند که تا زمانی که برطرف نشود، نمی‌توانند به خشنودی‌های بعدی دست پیدا کنند. فکر می‌کنم از زمانی که مشکلات اقتصادی در جامعه ما زیاد شد، شادی خیلی کمتر شده است؛ یعنی آدم‌ها آن قدر تحت فشارهای روانی زندگی هستند که خیلی بد اخلاق شدند. با هم بد اخلاقی می‌کنند، به یکدیگر رحم نمی‌کنند، با یکدیگر با حال خوب و انرژی خوب برخورد نمی‌کنند... در این مورد وضعیت اقتصادی یک بحث است، مسائل ایدئولوژیک هم یک بحث دیگر است....

۲.۲.۵ عدم تأمین نیازهای فردی

علاوه بر بی ثباتی اقتصادی برخی از مصاحبه شوندگان نیز بر عدم تأمین نیازهای فردی خود اشاره دارند. ف. ج، ۲۴ ساله نیز در این خصوص می‌گوید: ما فقط داریم می‌دیویم که خرج و مخارج یک سالمون رو در بیاریم نهایتاً تازه آگه بتونیم اونم در بیاریم برای همین از لحاظ امید و اینها، امیدم خیلی کمتر شد به همون میزان شادیم هم خیلی کمتر شد... اگر از لحاظ اقتصادی و اول از همه اون ثبات اقتصادی وجود داشته باشه، اون آرامش که وجود داشته باشه می‌تونه برای خودش شادی ایجاد کنه، الان همه ۲۴ ساعته دارن کار میکنن که بتونن از لحاظ مالی خودشون رو تأمین کنن. زن در این خصوص می‌گوید: در جامعه داریم دچار فقر عجیب غریبی میشیم پول هیچی نیست و باهش هیچ کاری نمیشه کرد این آزار دهنده ست برام. ن. د می‌گوید: اهداف مادی ما الان معطوف به این شده که، نه به معنای ثروت و اینها، همین که بتونیم نیازهای اولیه رو برآورده کنیم. اک دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق در این زمینه می‌گوید: اگر اقتصاد همه به یه سطحی رسیده باشه که درگیری‌ها و نگرانی‌های روزانه بابت مسائل اقتصادی نداشته باشن، اون وقت میشه در مورد احساس شادی هم حرف زد. ع. ح هم در این زمینه می‌گوید: اینکه از لحاظ مالی ساپورت نباشم، به نظرم کمبود این موضوع خیلی اثر می‌ذاره روی احساس شادی من.

۳.۲.۵ نگاه به جایگاه اقتصادی

ف. ج، ۲۴ ساله در این خصوص می‌گوید: اگر درآمد خانواده نبود و کمک اونها نبود و تو خونه پدر و مادر زندگی نمی‌کردم، با این پول استقلال نداشتم و زیر خط فقر حساب می‌شدم. ا. م ۳۳ ساله نیز در این باره می‌گوید: یه مثالی بود می‌گفت طبقه متوسط جدید که تحصیلات بالا داره ولی پول نداره. من جزو اون طبقه‌ام با اینکه سعی کردم سرمایه‌ای به هم بزنم و در کنار کارای مختلفی که میکنم سرمایه‌گذاری تو حوزه‌های مختلف هم داشته باشم، این خودش یه عامل غبن و ناراحتی آدمه. ف. ا دانشجوی ارشد تاریخ نیز می‌گوید: فکر می‌کنم در طبقه پایین قرار دارم. شاید قبل از این گرانی‌ها معمولی بودم. منظورم از معمولی، یعنی زندگی کارگری. من الان اگر یک بیماری مزمن بگیرم، پول درمان آن را ندارم و این اصلاً شوخی نیست. رفع نیازهایم در حد خریدن یک شامپو است. شامپویی که مثلاً نرم کننده هم در خودش دارد. من هیچ وقت نمی‌توانم ماشین یا خانه بخرم. سفرهای

بین‌المللی نمی‌توانم بروم این‌ها نیاز دارد که آدم بیس مالی داشته باشد. هر کدام از این‌ها را که دوست داشته باشم، نمی‌توانم به دست آورم.

۳.۵ فرایندهای اختصاصی

در بین فرایندهای اختصاصی اثرگذار در احساس شادی نیز مصاحبه شونده‌گان به تجربیات خود به عنوان جامعه تحصیل کرده اشاره کرده‌اند و ناکامی از تحصیل را به عنوان یکی از جریان‌های اثرگذار مطرح کرده‌اند.

۱.۳.۵ بی‌اعتنایی به مدرک

بی‌توجهی به تحصیلات و عدم دریافت احترام یکی دیگر از محورهای مطرح شده از سوی جوانان دانشجوی و فارغ‌التحصیل بوده است. ر.ر در این خصوص می‌گوید: الان دیگه خیلی مدرک چیزی نیست یعنی اینطوری که الان همه میرن دانشگاه حتی فوق لیسانس به اندازه همون لیسانس و دیپلم حساب میشه یعنی از نظر شأنیت، شأنیت خاصی نداره ولی چیزی که تو جامعه وجود داره اینکه طرف بره تو محیط کاری بگه من فوق لیسانسم، حقوق من باید این شکلی باشه یا مثلاً اینم نه بری خودت رو تحصیل کرده با درجه بالا معرفی کنی همونجا بگن که بابا یه دانشگاه خوندی، شاخ غول رو که نشکستی یعنی یه حالت کار خاصی نکردی. یکی دیگر از دانشجویان، ح.ص در این خصوص می‌گوید: به منفعت طرف بستگی داره یه جا که به نفع طرف باشه اون تحصیلاتش رو بولد میکنه یه جایی هم نه مثلاً میزنه تو سر تحصیلاتش که حالا رفتی ۴ سال مهندسی خوندی فکر میکنی مهندس شدی یعنی یه حالت تناقض وجود داره تو جامعه. ا.م در این زمینه معتقد است: تصورم اینه که این بین گروه‌های مختلف متفاوته یعنی برای کسانی که پول برایشون معیار و معناست نگاهشون اینه که آدم‌ها هر چقدر پول دار تر باشن ارزشمندتر هستن.

۲.۳.۵ عدم تطابق انتظارات و منزلت در جامعه دانشگاهی

ناهماهنگی بین انتظارات و منزلت جامعه دانشگاهی نیز از دیگر موضوعات مطرح شده در زمینه ناکامی از تحصیل است که از سوی دانشجویان مطرح شده است. م.د، ۲۴ ساله، کارشناسی ارشد مکانیک در این خصوص می‌گوید: از یه طرف دیگه یه جاهایی انتظاری از

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۵۱

فرد تحصیل کرده دارن مثلا یه کار اشتباهی بکنی میگن تو که دانشگاه رفتی، تو که ارشد فلان داری دیگه چرا. یعنی یه حالت تناقض طور داره از طرفی میگن کار خاصی نکردی از اون طرف انتظار دارن که تو که اینکار و کردی پس چرا داری اینطوری میکنی .

۳.۳.۵ استفاده ابزاری از تحصیلات

توجه بیش از اندازه به القاب و استفاده ابزاری از تحصیلات نیز از دیگر محورهای طرح شده از سوی دانشجویان بوده است که زمینه ناکامی تحصیلی آنها و بالتبع احساس ناشادی را ایجاد کرده است. دانشجوی کارشناسی ارشد م.ب در این خصوص می گوید: یه چیزی هم هست یه جاهایی صوری شده، دست مایگی و لفاظی شده اینکه یه آدم تحصیل کرده‌ای رو همی دکتر خطاب میکنن اصلا طرف هنوز دانشجویه یا تازه کنکورش رو داده دکتر خطاب میکنن یا مهندس خطاب میکنن، اینم نشون میده که هر جا لازم باشه درس خوندن اعتبار داره، هر جا نه می‌تونن به راحتی سرکوب کنن.

۴.۳.۵ شکاف جامعه تحصیل کرده و عموم جامعه

شکاف و ایجاد فاصله بین افراد تحصیل کرده و عموم جامعه و تولید احساس بیگانگی در فارغ‌التحصیلان و دانشجویان از دیگر محورهای شناسایی شده بوده است. غالب دانشجویان به این موضوع اشاره داشته‌اند که تحولات ارزشی جامعه و تاکید بر کسب درآمد و اقتصاد زمینه‌های نارضایتی آنها را فراهم کرده است و صرفا تحصیل با هدف علم آموزی مورد تایید و پسند جامعه نیست. یکی از پاسخگویان در این خصوص می گوید: ولی من بین دوستان و اطرفیانی که دارم اون تحصیل برامون ارزشمند بوده، به خاطر گروه‌های اجتماعی که پیدا کردیم، نگاه انتقادی که پیدا کردیم، اون فهم بیشتری که نسبت به جامعه پیدا کردیم . به نظرم و تصورم بین گروه‌هایی که تحصیل کردن تحصیلات ارزشمند ولی تو کلیت جامعه بخوایم در نظر بگیریم در معیار موفقیت و ارزشمندی آدم‌ها، پول عامل تعیین کننده هست نه اینکه ۱۰۰ درصد ولی معیار بالایش رو به پول اختصاص دادن. ن. د فارغ التحصیل ارشد ۲۷ ساله در این خصوص معتقد است: عمومیت چیزی که من میبینم باز چون برمیگرده به شرایط اقتصادی توقع دارن کسی که درس میخونه این برای اینه که بعدها کاری پیدا میکنه و باید درآمد زیادی کسب کنه یعنی اگه کسی داره ادامه تحصیل میده، دکترا میخونه مثلا میگن تو الان واسه چی داری دکترا میخونی تا الان خوندی مثلا چه

دستاوردی داشته یعنی تحصیل کردن خودش ارزش حساب نمیشه چون من با تجربه خودم میدونم افرادی هستن دور و برم که علوم پایه خوندن، خب تو علوم پایه هم اینطوری نیست که تو جامعه ما براش اشتغالی داشته باشه یا اون قدر پیشرفته نیست مثلا ریاضی خوندن، فیزیک خوندن، شیمی خوندن ولی اینا تا مقطع دکترا هم میرن درس میخونن و تاپ هم هستن ولی زیاد براشون چیزی نداره، اهمیتی نداره یعنی می‌تونم بگم ۸۰٪ مواجهه من اینطوری بوده ولی اگه کسی هستش که مثلا دیپلم داره و با یه پارتنری تونسته بره آموزش و پرورش و معلم بشه اون رو مثلا آدم موفق تری میدونن و براش احترام بیشتری قائلن ولی کسی که داره دکترا میخونه فیزیک، میگن تو بیکاری دیگه فقط کتاب گرفتی دستت، در صورتی که اهمیتی قائل نیستن درسته که این باید تو شرایطی قرار می‌گرفتش که دولت از لحاظ مالی تامینش میکرد چون به هر حال یه فرد نخبه‌ای شناخته میشه، این اتفاق نیفتاده ولی خب اینکه خود فرد باز تو این شرایط به علم و دانش علاقه داره این هم باز ارزشش دونه نمیشه و اصلا متوجه این قضیه نیستن. ع.ح، ۳۵ ساله دانشجوی دکتری نیز در این خصوص معتقد است:

بین مدرک تحصیلی قطعا برای تو منزلت اجتماعی میاره ولی باز هم منوط به اینه که آیا اون مدرک تحصیلت، تو رو به جایگاه شغلی خوب با درآمد خوب رسونده یا نه. یعنی تو اگه تو جامعه بچرخنی واسه خودت رها و بگی که من دکترا و فوق دکترا دارم ولی وقتی شغلی نداشته باشی باز خیلی در نظر مردم محترم نیستی و جایگاه اجتماعی بالا نیست، منزلت اجتماعی تو به لحاظ داشتن مدرک تحصیلی زمانی پر رنگ هست تو دید افراد که گره بخوره به یه جایگاه شغلی یعنی اون مدرک تحصیلی تو یه خروجی و آورده داشته باشه که اون خروجی هم قطعا یه خروجی اقتصادیه یعنی یه شرایط کاری خوب و درآمد خوبی داشته باشه وگرنه ما خیلی افراد داریم تو جامعه مون که مثلا مدرک دکترا دارن ولی دارن یه کار نازل انجام میدن و اتفاقا خیلی هم مورد احترام نیستن ولی برعکسش هم هست فردی که دیپلمه هستش ولی مثلا یه شغل پر درآمد با ثروت انچنانی که چندین مجتمع تجاری داره و خیلی ثروت انچنانی داره و خیلی هم مورد احترامه

در مجموع می‌توان گفت در فهم شکاف بین جامعه تحصیلکرده و سایرین انتظار درآمد و شغل مناسب سبب ایجاد فشار اجتماعی بر فارغ التحصیلان و دانشجویان به ویژه در مقاطع تحصیلی بالاتر شده است. آرگایل معتقد است که بیکاری و ترس از نداشتن شغل،

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۵۳

یکی از بزرگترین منابع ناشادی در دنیای مدرن است. آدم‌های بدون شغل پول کمتری برای خرج کردن دارند و کیفیت زندگی فرد بیکار به شدت نزول می‌یابد.

۵.۳.۵ بحران دستاورد

یکی دیگر از محورهای طرح شده از سوی کنشگران در زمینه ناکامی از تحصیل عدم دستاوردهای اجتماعی و اقتصادی است که می‌توان تحت عنوان بحران دستاورد از آن نام برد که این مولفه اغلب از سوی دانشجویان در مقاطع تحصیلی و سنین بالاتر دیده می‌شود. س. ک فارغ التحصیل ارشد حقوق، ۳۴ ساله در این زمینه می‌گوید: به طور کلی احترام ظاهری شاید، گذاشته میشه، یعنی همه به احترامی واسه فرد تحصیل کرده قائل هستن ولی اون احترامی که گذاشته بشه که به نتیجه ای داشته باشه نه... در مورد شخص خودمم شده که مثلاً خیلی آدم و مسخره کردن من که خوب تغییر رشته هم داشتم که به چه دردت خورد... به چه دردش خورد به خاطر همین به کم کسایی که سنشون پایتیره، بچه ها و اینا دیگه این مسیری که ما رفتیم جز برنامه هاشون نیستش چون میسزن به چه دردی خورد... خب با این واژه‌ها آدم تمسخرم میشه ولی بازم در کل چیزی که میبینم به احترامی هست از جانب مردم، خانواده، دوستان و آشنایان مثلاً تحویل میگيرن آدم رو ولی ثمر و نتیجه ای نداره مثلاً یکی میگه نه تو کم کاری هم نکردی ولی خب کو نتیجه ش، اخه آدم باید ببینه نتیجه شو انگار اینجا علم برای علم شده. اونم نیست چون اینطوری هم نیست که تو دانشگاه علم کسب کنی لااقل، مدرک گراییه به همچین چیزی. ف.ا، دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ در این خصوص گفته است: از این که دستاورد خاصی نداشتم هم راضی نیستم. یعنی این که هیچ جایگاهی در جامعه ندارم، به عنوان آدمی که تلاش خودش را در زمینه‌ای کرده است.

۵.۳.۶ ناکامی از ارزشمندی جمعی، حضور ارزشمند در جامعه

در کنار فرایندهای اثرگذار در احساس شادی، تاکید بر اثرگذاری در سطح اجتماع و امکان حضور در جامعه مدنی و احساس ارزشمندی جمعی نیز از دیگر محورهای طرح شده از سوی دانشجویان بوده است. ع. ک فارغ التحصیل کارشناسی ارشد برق دانشگاه امیر کبیر در این خصوص می‌گوید: به نظرم موضوع جامعه مدنی که آدما بتونن تو جامعه مدنی فعالیت کنن، با آدمای مختلف برای رسیدن به سری اهداف خاص. این‌ها می‌تونه حس تعلق و

حس رضایت برای یه کار دسته جمعی که داره شکل می‌گیره، ایجاد کنه. در عین حال که هزار جور اخبار سیاسی منفی وجود داره که واقعا آدم و افسرده میکنه.

۶. نتیجه‌گیری

شادی یا شادمانی از درونی‌ترین خواسته‌ها و نیازهای بشر است و نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در سلامت فرد و جامعه دارد. شاد بودن و شاد زیستن آرزوی همیشگی بشر بوده است. شادی همراه با ویژگی‌های مثبت دیگری همچون امید و اعتماد و رضایت است و می‌تواند فرایند توسعه فرهنگی و اجتماعی را سرعت بخشد. از این‌رو است که در این پژوهش بر شادمانی اجتماعی دانشجویان تمرکز شد. طبیعتاً، شادمانی اگرچه مفهومی روان‌شناختی و فیزیولوژیک است، اما محتوای اجتماعی و سازوکارهای اجتماعی مرتبط با آن در این پژوهش مورد توجه قرار دارد. در این پژوهش، شادمانی اجتماعی دانشجویان در یک رویکرد کیفی و برساخت‌گرایانه مورد بررسی قرار گرفته است و دیدگاه و نگرش‌های دانشجویان نسبت به تعریف خود از شادمانی، فرایندهای تضعیف‌کننده و تقویت‌کننده این شادمانی مورد بررسی قرار گرفت. طبیعتاً، این بررسی توانایی تحلیلی و اکتشافی محقق در فهم تم‌های جدید و بینش‌های عمیق‌تر از این موضوع مهم را افزایش می‌دهد.

در این پژوهش، گفتگو و مصاحبه‌هایی با دانشجویان و فارغ‌التحصیلانی که حداکثر ۲ سال از فارغ‌التحصیلی آنها گذشته، در خصوص احساس شادی صورت گرفته است. تحلیل داده‌های مستخرج از مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون به انجام رسیده است. نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری هدفمند و تعداد نمونه‌ها در این پژوهش ۴۵ نفر بوده است.

یکی از نتایج این پژوهش شناسایی صورتهای اصلی شادی از نگاه جوانان است. در مجموع ۲ شکل از شادی از سوی پاسخگویان مطرح شده است. نخستین شکل شادی ناشی از دستیابی به اهداف است. در این صورت از شادی، کنشگران شادی را به مثابه نتیجه‌ای در جهت دستیابی به اهداف و برنامه‌ها دانسته‌اند. شکل دیگر از شادی به روابط و تعاملات انسانی اشاره دارد، در این شکل از شادی کنشگران ارتباط را مولفه اصلی احساس شادی دانسته‌اند و سرمایه‌های انسانی را مهم‌ترین صورت آن شناسایی کرده‌اند.

در کنار شناسایی اشکال شادی، مصاحبه‌شوندگان به فرایندها و جریان‌های اثرگذار در ادراک از شادی اشاره کرده‌اند که در ادامه به آن می‌پردازیم، این دسته از مقولات ناظر بر

محورهای بوده‌اند که می‌تواند منجر به تقویت یا تضعیف احساس شادی در بین مردم شود.

در مجموع دو دسته از محورها شناسایی شدند، دسته اول مقولات عمومی که در مصاحبه‌ها به عنوان ویژگی‌های گسترده که اغلب مردم آن‌ها را تجربه می‌کنند و دسته دوم فرایندهای اختصاصی که بر تجربه قشر تحصیل کرده جامعه اشاره داشته‌اند.

فرایندهای عمومی:

فرایندهای عمومی اشاره شده از سوی مصاحبه‌شوندگان ناظر به موضوعات اقتصادی نظیر ناکامی از شرایط اقتصادی، عدم تامین نیازها و ادراک از جایگاه اقتصادی بوده است. بی‌ثباتی و ناکامی از شرایط اقتصادی از جمله مهم‌ترین محورهای اشاره شده از سوی پاسخگویان است. علاوه بر بی‌ثباتی اقتصادی برخی از مصاحبه‌شوندگان نیز بر عدم تامین نیازهای فردی خود اشاره داشته‌اند.

فرایندهای اختصاصی:

بی‌توجهی به تحصیلات و مدارج تحصیلی و عدم دریافت احترام از محورهای مطرح شده از سوی جوانان دانشجو و فارغ‌التحصیل بوده است. ناهماهنگی بین انتظارات و شأنیت جامعه دانشگاهی نیز از دیگر موضوعات مطرح شده در زمینه ناکامی از تحصیل است که از سوی دانشجویان مطرح شده است. توجه بیش از اندازه به القاب و استفاده ابزاری از تحصیلات نیز از دیگر محورهای طرح شده از سوی دانشجویان بوده است که زمینه ناکامی تحصیلی آن‌ها و بالتبع احساس ناشادی را ایجاد کرده است. شکاف و ایجاد فاصله بین افراد تحصیل کرده و عموم جامعه و تولید احساس بیگانگی در فارغ‌التحصیلان و دانشجویان از دیگر محورهای شناسایی شده بوده است. غالب دانشجویان به این موضوع اشاره داشته‌اند که تحولات ارزشی جامعه و تاکید بر کسب درآمد و اقتصاد زمینه‌های نارضایتی آن‌ها را فراهم کرده است و صرفاً تحصیل با هدف علم‌آموزی مورد تایید و پسند جامعه نیست. یکی دیگر از محورهای طرح شده از سوی کنشگران در زمینه ناکامی از تحصیل عدم دستاوردهای اجتماعی و اقتصادی است که می‌توان تحت عنوان بحران دستاورد از آن نام برد که این مولفه اغلب از سوی دانشجویان در مقاطع تحصیلی و سنین بالاتر دیده می‌شود. در کنار جریان‌های اثرگذار در احساس شادی، تاکید بر اثرگذاری در سطح اجتماع و امکان حضور در جامعه مدنی و احساس ارزشمندی جمعی نیز از دیگر محورهای طرح شده از سوی دانشجویان بوده است.

با توجه به آن چه گفته شد، نتایج مطالعه حاضر نیز نظیر سایر پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه شادی بر مفاهیم اقتصادی و رفع نیازهای مالی تاکید داشته‌اند. (رک، سازمان راه حل‌های شبکه‌ای توسعه پایدار، ۲۰۱۳: ۱۵۲). پژوهش‌های بسیار از جمله نخستین گزارش شادکامی جهان معتقد است به طور متوسط مردم ثروتمند شادکام‌تر از مردم فقیر هستند. وینهون (۱۹۸۹) رابطه بین ثروت ملی و رضایت از زندگی فردی را بررسی کرده است. نتایج پژوهش نشان داده با پایان جنگ جهانی دوم در جوامع اروپایی، به دلیل بهبود وضعیت اقتصادی جامعه، رضایت از زندگی و خوشحالی افزایش یافته است. او برخلاف کسانی که رضایت از زندگی و شادی را از شرایط اقتصادی مستقل دانسته‌اند، رابطه مستقیم بین رضایت از زندگی و سطح اقتصادی را می‌پذیرد. از نظر او در کشورهای ثروتمند مردم خوشحال‌تر از کشورهای فقیر خواهند بود. کنی (۱۹۹۹) در مطالعه‌ای اثبات می‌کند سطح رفاه اقتصادی واقعی، شرط لازم برای شادی افراد است؛ اما شواهدی نیز وجود دارد که وقتی استانداردهای زندگی واقعی حاصل می‌شود، رابطه بین رشد و شادی از بین می‌رود. فری و استوروز (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای با عنوان «شادی، اقتصاد و نهادها» نشان دادند که عوامل نهادی در فرم دموکراسی و ساختار فدرالی میزان رفاه افراد را افزایش می‌دهد که این تأثیر مثبت می‌تواند ناشی از مشارکت سیاسی آنها باشد، همچنین مشخص شده بیکاری به شدت بر میزان شادی و رضایت از زندگی اثر منفی دارد؛ درحالی که سطح درآمد و شادی تا حدی با یکدیگر رابطه مستقیم دارند. (کاشیان و زارعی، ۱۳۹۹) در مجموع می‌توان گفت، میزان معینی از پول، شرط لازم ولی ناکافی برای شادی است. در کشورهایی چون هند، درآمد پایین تهدیدکننده نیازهای اساسی انسان است و بنابراین با افزایش درآمد، بهزیستی ذهنی نیز افزایش می‌یابد. اما در کشورهای ثروتمند که نیازهای ضروری افراد بر آورده شده است وضعیت متفاوت است. چنانچه با توجه به مطالعه اینگلهارت (۱۹۹۰) در ایالات متحده، کانادا و اروپا همبستگی بین درآمد و شادی فردی بسیار پایین است. داینر و همکارانش در پژوهشی از تأثیر درآمد بر شادی در ۱۹ کشور و با یکصد و پنجاه هزار آزمودنی به نتایج جالبی دست یافتند. طبق این گزارش میانگین همبستگی بین درآمد و رضایت از زندگی ۱۳ درصد است. از سوی دیگر تأثیر درآمد بر شادی در کشورهای با درآمد پایین بیشتر از کشورهای با درآمد بالاتر است و این امر شاید به این دلیل باشد که در این کشورها پول، نیاز به غذا، مسکن و سایر نیازهای اساسی را برآورده می‌کند. (همان) در ارتباط با اثرگذاری موضوعات اقتصادی در ایران نیز همان گونه که در نتایج پژوهش

مشخص است، عدم رفع نیازهای اولیه و فشارهای اقتصادی سبب نارضایتی و ناشادی مردم شده است.

آرگایل معتقد است که بیکاری و ترس از نداشتن شغل، یکی از بزرگترین منابع ناشادی در دنیای مدرن است. آدم‌های بدون شغل پول کمتری برای خرج کردن دارند، ولی مهمتر اینکه که کیفیت زندگی آدم بیکار به شدت نزول می‌یابد، چراکه احساس می‌کند از میان جمع رانده شده و کسی به وی اعتنا نمی‌کند و عزت نفس او لطمه دیده است، نگاه به بیکاری به عنوان یک مشکل صرفاً مالی بیکاران، هزینه وارده بیکاری بر فرد و کل جامعه را به شدت کمتر از واقع برآورد می‌کند. در اینگونه شرایط حتی مردمی که هنوز شاغل اند نیز بیش از گذشته نگران می‌شوند، چراکه حتی شاغلین با ناامنی شغلی بیشتر مواجه می‌شوند و احتمال می‌دهند شغل خود آنها هم به خطر بیفتد. آندرو اس‌والد، اقتصاددان انگلیسی، با عنایت به مطالعات صورت گرفته در ایالات متحده و کشورهای اتحادیه اروپایی اظهار می‌دارد که: (۱) پول شادی می‌آورد ولی اثر آن محدود بوده و گاهی به لحاظ آماری معنی دار نیست. (۲) بیکاری به ویژه زمانی که با از دست رفتن منبع درآمد همراه باشد، افراد را ناشاد می‌کند. همچنین او دریافت که عامل ترس می‌تواند تعیین کننده باشد. (کاشیان و زارعی، ۱۳۹۹)

نکته جالب توجه این است که پژوهش‌های پیشین در ایران تأکیدی با این اصرار به موضوع مسایل اقتصادی ندارند و بیشتر مسایل اجتماعی را در نظر گرفته‌اند. دهقان پور و همکاران (۱۴۰۰) تأکید بر کارکرد درست حوزه‌ها و نهادهای مختلف کشور دارد. ما در فرایندهای اختصاصی شواهد متعددی برای تأیید این نگرش داریم. هزار جریبی و همکاران (۱۳۸۸) به محرومیت‌های اجتماعی، عدالت توزیعی و البته پایگاه اجتماعی و اقتصادی بعنوان تأثیرگذارها بر احساس شادکامی اشاره می‌کنند. سراج زاده و همکاران (۱۳۹۵) نیز به حمایت‌های اجتماعی تأکید می‌کنند. حاجی حسنی (۱۴۰۰) نیز بر همین امر تأکید دارد. در پژوهش حاضر نیز شاهد این فرایند تأثیرگذار هستیم. خصوصاً در فرایندهای اختصاصی شاهد احساس عدم حمایت جوانان از سوی جامعه و عدم ارزشمندی جمعی هستیم. سراج زاده و همکاران همچنین به دینداری اشاره می‌نمایند. حاجی حسنی نیز به سلامت معنوی اشاره می‌کند. محمدی و همکاران نیز بر عوامل معنوی تأکید میکنند ولی ما در این پژوهش با رویکرد ۲گانه‌ای در این گزینه مواجه شدیم.

دانشوری نسب (۱۴۰۰) وضعیت خانواده، محیط کار و محیط اجتماعی را در بعد اجتماعی و سبک زندگی و نگرش‌ها و باورهای فردی را در سطح فردی بر وضعیت شادی موثر می‌داند. مصاحبه شونده‌گان این پژوهش کمتر به موارد فردی اشاره می‌کنند. در واقع موارد فردی را نیز ناشی از التهابات اجتماعی می‌دانند. داینر و داینر (۱۳۹۱) روابط خانوادگی و دوستانه را در شادمانی افراد بسیار موثر می‌دانند. چنانکه در این پژوهش نیز مشاهده شد ۲ نوع شادی دیده می‌شود، شادی ناشی از دستیابی به اهداف و شادی ناشی از تعاملات (خانوادگی و دوستانه).

میری مینق (۱۴۰۲) در کتاب سوسیوکاوی خود دیدگاهی را مطرح می‌نماید. معتقد است از منظر لوگوتراپی در نسبت با چشم انداز سوسیوکاوانه می‌شود گفت که اساسا ریشه بسیاری از مشکلات و معضلات و بیماری‌ها و اختلالات بشر از آنجا سرچشمه می‌گیرد که تحت انقیاد است. زندگی جامعه‌ی با انقیاد بشر مساوی است. همچنین انقیاد بشر در حوزه‌های گوناگون و نبود یا فقدان آزادی نیز موجب ایجاد اختلال، بیماری، پریشانی و روان پریشی در صور گوناگونش می‌شود. وی معتقد است در جامعه موقعیت انسانی پیوند بنیادینی با انقیاد بشر پیدا کرده است. والدین، مدارس، کتب، نهادها و... آگاهانه یا ناآگاهانه فرد را به سوی انقیاد سوق می‌دهند و امکان اختیار را از دست فرد خارج می‌کنند. به این ترتیب انسان در وضعیت دلهره و هراس قرار می‌گیرد و اختیار کردن به مثابه یکی از دلهره آورترین کنش‌های بشری معرفی می‌شود. در حالیکه اختیار عصاره وجود انسان است. (میری مینق، ۱۴۰۲: ۱۰۹-۱۱۰)

وین هورن میزانی که فرد کلیت زندگی اش را مطلوب قضاوت می‌کند، ملاک شادمانی فرد می‌داند. اینکه فرد چقدر به زندگی اش علاقه دارد. آنچه مشخص است نمی‌توان گفت نمونه دانشجویان این پژوهش در شرایط روانی شادی قرار دارند و احساس شادمانی دارند. در مصاحبه‌ها به ندرت به داده‌هایی که نشانه شادمانی و شادکامی این جوانان باشد، می‌رسیم. این نتایج قابل تعمیم به جمعیت بزرگتر نیست ولی متاسفانه تحقیقات متعدد کمی انجام شده حاکی از همین نتایج است. دلایل مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و بین‌المللی انواعی از نگرانی و اضطراب و عدم اطمینان برای روان آنان ایجاد کرده که باعث از بین رفتن شادکامی و ایجاد شرایط احساسی ناامیدی و ناکامی برایشان شده است. این شرایط اجتماعی در این حالت انواع بیماری‌های روان‌تنی را نیز برای جوانان ایجاد می‌نمایند. شاهد آن افزایش آمار بیماری‌های خودایمنی در جامعه است. هیچ یک از این

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۵۹

عوامل اجتماعی باعث التهاب، به زودی قابل حل نیستند و پیشنهاداتی مبنی بر توجه مسئولین و بر طرف کردن علل موثر تنها تکرار کلیشه های رایج در پایان پژوهش های مختلف است و به مانند بقیه هیچ سودمندی ندارد.

امیدوارم عقلای جامعه به کمک حاکمین آیند و حاکمین این پذیرش را داشته باشند، که فرصت های معدودی را که جامعه برای شادی خود خلق می کند را به رسمیت بشناسند و با تساهل بیشتری به آن بنگرند و اجازه دهند جامعه نفس کوچکی از شادی های کوچک روزمره بکشد تا به مرور توان "زندگی کردن" و شادکامی را بیابد. میری مینق می نویسد جامعه تو را در رنج قرار می دهد و این رنج، دایم بر مرارت ها و تالمات تو می افزاید و مجموع اینها ممکن است ذهن، زبان، و روح آدم را بخراشد و انسان را به سمت تنهایی برد. (میری مینق، ۱۴۰۲: ۱۷۸) چه شایسته است که مسئولین تلاش نمایند با بهبود کارکرد سازمان ها و ساختارها، از رنج و آلام بشری بکاهند.

پی نوشتها

۱. این مقاله حاصل پژوهشی که محقق در سال ۱۴۰۳ در پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی انجام داده، نگاشته شده است.

2. Argyle

3. Paterson

4. <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

۵. رجوع کنید به پایگاه بین المللی بررسی جمعیت جهان به آدرس

<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/happiest-countries-in-the-world>

6. Human Development Report

7. Kim

8. Sharma & Malhotra

9. Miller & Buys

10. Johnson & Krueger

11. Francis et al.

12. Dolan et al.

13. Veenhoven

14. Hasnain et al.
15. Seligman
16. Jigme Singye Wangchuck
17. Barker

کتابنامه

- ابراهیم‌زاده، بیت‌اله، آرام، هاشم، پناهی، بهنام (۱۳۸۹)، بررسی نشاط اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد واحد پارس‌آباد مغان. جامعه‌شناسی معاصر، ۲(۴): ۱۲۱-۱۴۴.
- آرگایل، مایک (۱۳۸۲)، روان‌شناسی شادی، ترجمه مسعود نشاط‌دوست و همکاران. انتشارات اصفهان.
- بلوردی، طیبه، بلوردی، زهیر مصطفی (۱۳۹۱)، بررسی روحیه مشارکت‌جویی دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: دانشگاه‌های آزاد اسلامی منطقه هفت کشور). مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره ۱۳، شماره ۳: ۵۷-۸۲.
- جدیدی، محسن، شمسایی، محمد مهدی، عبدالله‌زاده، فاطمه، عزیزی عقیل‌آبادی، آزاده (۱۳۹۳)، مطالعه کیفی علل و عوامل مؤثر بر شادی و یاس اجتماعی جوانان. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، دوره ۱۳، شماره ۲۳.
- جعفروند، فرشاد، فتحی، سروش (۱۳۹۴)، تحلیلی بر رابطه سرمایه اجتماعی و شادی در زندگی دانشجویی (مورد مطالعه: دانشجویان واحد علوم تحقیقات تهران). مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۷(۳): ۸۱-۹۵.
- حاجی حسنی، مهرداد، حاجی حسنی، فریده (۱۴۰۰)، مدل شادی: یک مطالعه نظریه داده‌بنیاد. پژوهش‌نامه روان‌شناسی مثبت. سال هفتم، شماره دوم (۲۶)، ۱-۱۶.
- حاجی‌زاده میمندی، مسعود، ترکان، رحمت‌اله (۱۳۹۴)، بررسی میزان و عوامل فرهنگی-اجتماعی مرتبط با نشاط اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه یزد). مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۵(۱۶): ۵۹-۸۶.
- حسینی، محمد و همکاران (۱۳۹۳)، بررسی نقش جنسیت و اشتغال در رابطه میان بحران وجودی و امید به زندگی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، سال ۵، شماره ۱۷.
- خادمیان، طلیعه. فرجی، طوبی. (۱۳۹۱). عوامل اجتماعی مؤثر در نشاط اجتماعی دانشجویان. مطالعات جامعه‌شناختی ایران، دوره ۲، شماره ۵، صص ۱۹-۳۸.
- خرمائی، فرهاد و همکاران (۱۳۹۳)، نقش صبر و مؤلفه‌های آن به‌عنوان فضایل اخلاقی در پیش‌بینی امید دانشجویان. مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره ۵ هفتم، شماره ۳.

واکاوی فرایندهای موثر در احساس شادکامی دانشجویان (آمنه صدیقیان بیدگلی) ۱۶۱

دانایی فرد، حسن، مکی نیری، پریسا. ۱۳۹۱. فهم نظریه فرآیند مدیریت فرادستان در سازمان: پژوهشی کیفی در راهبردهای نفوذ به بالا. فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی. شماره ۲.

دانشوری نسب، عبدالحسین (۱۴۰۰)، واکاوی کیفی محدودیت‌های نشاط اجتماعی زنان در شهر کرمان. فصلنامه آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت، ۹(۳): ۳۱۱-۳۲۲.

داینر، اد، بیسواس داینر، رابرت (۱۳۹۱) شادی ثروت بیکران روان‌شناختی. حسن عبدالله زاده، طاهر محبوبی، معصومه باقر زاده. تهران: انتشارات آذرین مهر.

دهقان‌پوری، حوریه، چاوشی، رسول، لطفی یامچی، خدیجه (۱۴۰۰)، مطالعه کیفی عوامل اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی، سلامت روانی و رضایت از زندگی دانش‌آموزان از دیدگاه متخصصان. پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، سال ۱۰، شماره ۸: ۲۰۸-۱۷۵.

سپهوند، رضا، جعفری، سلیمان (۱۳۹۵). تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر سرمایه و نشاط اجتماعی. مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره ۳، شماره ۴: ۵۲۱-۵۴۱.

سراج زاده، سیدحسین. جامه شورانی، مریم. محمدی، فرشاد (۱۳۹۵). دین و شادمانی: مطالعه رابطه دین‌داری با احساس شادمانی در نمونه‌ای از دانشجویان. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، صص ۲۷-۴۸.

شریف‌زاده، حکیمه السادات، میرمحمدتبار، سیداحمد، و عدلی پور، صمد (۱۳۹۶). بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران؛ فراتحلیلی از تحقیقات موجود. راهبرد فرهنگ، دوره ۱۰، شماره ۴۰: ۱۵۹-۱۸۰.

صدیقیان بیدگلی، آمنه (۱۳۹۵)، مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی. تهران: طرح پژوهشی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

صدیقیان بیدگلی، آمنه (۱۳۹۷)، مهار و کاهش مسائل اجتماعی (بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در دانشگاه‌های پیشگام جهان). تهران: طرح پژوهشی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

صدیقیان بیدگلی، آمنه (۱۳۹۹)، بررسی نوع مواجهه دانشگاه‌ها با داغ ننگ معطوف به سلامت روان دانشجویان. تهران: طرح پژوهشی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

صدیقیان بیدگلی، آمنه (۱۳۹۹)، مرور نظام‌مند تحقیقات داخلی در حیطه نشاط اجتماعی. تهران: طرح پژوهشی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

صدیقیان بیدگلی، آمنه، لشگری، مجتبی (۱۳۹۶)، مرور نظام‌مند مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

۱۶۲ جامعه‌پژوهی فرهنگی، سال ۱۷، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۵

- صفاریان، محسن، ادهمی، عبدالرضا، مرادی، علی. (۱۳۹۸). شناخت رابطه بین سلامت و نشاط اجتماعی با بی‌تفاوتی اجتماعی جوانان: مورد مطالعه شهر کرمانشاه. مطالعات جامعه‌شناختی شهری (مطالعات شهری)، دوره ۹، شماره ۳۱: ۱۷۵-۲۰۸
- صنعت خواه، علیرضا، دادخواه فر، معصومه. (۱۳۹۴). بررسی نقش اعتماد، شبکه‌های اجتماعی، مشارکت و احساس شادمانی در دانشجویان مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان در سال ۱۳۹۳. جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، دوره ۵، شماره ۱۷: ۱۰۷-۱۲۴
- صنعت خواه، علیرضا، دادخواه فر، معصومه. (۱۳۹۵). نقش سرمایه اجتماعی در ایجاد احساس شادمانی دانشجویان دانشگاه آزاد کرمان. مطالعات ملی، دوره ۱۷، شماره ۱: ۹۱-۱۰۶.
- غفاری، غلامرضا، شیرعلی، ابراهیم (۱۳۹۵). بررسی وضعیت نشاط اجتماعی در بین شهروندان و رابطه آن با احساس امنیت اجتماعی (نمونه موردی: جوانان ۱۸-۲۹ شهر تهران). مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۴۵: ۳۳-۵۷.
- فلیک، اووه (۱۳۸۹). درآمدی بر تحقیق کیفی. ترجمه هادی جلیلی. تهران: نشر نی.
- محمد پور، احمد (۱۳۸۸). تحلیل داده‌های کیفی: رویه‌ها و مدل‌ها. مجله انسان‌شناسی، دوره دوم، سال یکم، شماره پیاپی ۱۰، تهران: انجمن انسان‌شناسی ایران.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۰). روش تحقیق کیفی، ضد روش ۲، مراحل و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی. تهران: جامعه‌شناسان.
- محمد پور، احمد (۱۳۸۹). روش در روش (درباره ساخت معرفت در علوم انسانی)، تهران: جامعه‌شناسان.
- محمدی، حانیه. حقیقتیان، منصور. محمدی، اصغر (۱۳۹۷)، واکاوی معانی شادی برای ارائه راهکارهای افزایش شادی. پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، دوره ۶، شماره ۲.
- معیدفر، سعید (۱۳۸۹). مسائل اجتماعی ایران (جامعه‌شناسی اقشار و گروه‌های آسیب‌پذیر). تهران: نشر علم.
- مهدی زاده، شراره. گنجی، محمد. زارع غیاث‌آبادی، فاطمه (۱۳۹۳). مطالعه رابطه بین شادی و سرمایه اجتماعی در بین جوانان. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، دوره ۱۳، شماره ۲۶.
- میری، سیدجواد (۱۴۰۲). سوسیولوژی: نظریه‌ای در باب رهایی و رنج، به کوشش: معصومه بوذری و ارسا مانی، تهران: نقد فرهنگ.
- هزارجریبی، جعفر. مرادی، سجاد (۱۳۹۳). نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی). فصلنامه مطالعات ملی، سال ۱۵، شماره ۴.
- هزارجریبی، جعفر، صفری شالی، رضا (۱۳۸۹). بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی در استان مرکزی). فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۲ (۳): ۷۲-۳۱.
- هزارجریبی، جعفر، صفری شالی، رضا (۱۳۹۱)، آناتومی رفاه اجتماعی. تهران: جامعه و فرهنگ.